

Bruxelles, 5. lipnja 2025.
(OR. en)

9321/25

SOC 309
EMPL 198
AG 68
COH 79
SAN 246
GENDER 52

NAPOMENA

Od:	Predsjedništvo
Za:	Odbor stalnih predstavnika / Vijeće
Predmet:	Nacrt zaključaka Vijeća o pružanju potpore starijim osobama u ostvarivanju punog potencijala na tržištu rada i u društvu – odobrenje

1. Predsjedništvo je pripremio Nacrt zaključaka Vijeća o pružanju potpore starijim osobama u ostvarivanju punog potencijala na tržištu rada i u društvu.
2. Radna skupina za socijalna pitanja razmatrala je zaključke 7. travnja, 5. svibnja i 26. svibnja 2025. Slijedom neformalnog pisanog savjetovanja postignut je načelni dogovor o tekstu, kako je naveden u Prilogu ovoj napomeni.
3. Odbor stalnih predstavnika poziva se da Nacrt zaključaka iz Priloga ovoj napomeni proslijedi Vijeću EPSCO kako bi ga ono odobrilo na sastanku 19. lipnja 2025.

PRUŽANJE POTPORE STARIJIM OSOBAMA¹ U OSTVARIVANJU PUNOG POTENCIJALA
NA TRŽIŠTU RADA I U DRUŠTVU

NACRT ZAKLJUČAKA VIJEĆA

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

PODSJEĆAJUĆI NA:

1. članak 3. stavak 3. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) u kojem se navodi da Unija radi na ostvarivanju, među ostalim, pune zaposlenosti i društvenog napretka kako bi se suzbila socijalna isključenost i diskriminacija te na promicanju, među ostalim, socijalne pravde i socijalne zaštite, ravnopravnosti žena i muškaraca te međugeneracijske solidarnosti, kao i ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. Članak 145. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) u kojem se naglašava predanost Unije razvoju usklađene strategije zapošljavanja s ciljem ostvarenja ciljeva utvrđenih u članku 3. UEU-a, uključujući punu zaposlenost i društveni napredak;
2. članak 159. UFEU-a, na temelju kojeg se Komisiji povjerava izrada godišnjeg izvješća Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru o postignutom napretku u ostvarivanju ciljeva iz članka 151. UFEU-a, koji uključuju promicanje zapošljavanja, poboljšanje životnih i radnih uvjeta, odgovarajuću socijalnu zaštitu i razvoj ljudskih potencijala u smislu trajne visoke zaposlenosti i borbe protiv isključenosti.

¹ Za potrebe ovih zaključaka pojam „starije osobe” odnosi se na osobe u dobi od 55 i više godina.

U članku 8. UFEU-a nadalje se navodi da Unija u svim svojim aktivnostima teži uklanjanju nejednakosti i promicanju ravnopravnosti između muškaraca i žena, dok se člankom 10.

UFEU-a predviđa da Unija pri utvrđivanju i provedbi svojih politika i aktivnosti teži borbi protiv diskriminacije na temelju, među ostalim, dobi i invaliditeta;

3. članak 174. UFEU-a u kojem se propisuje da Unija u svojoj politici ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije usmjerenoj, među ostalim, na smanjenje razlika u stupnju razvijenosti različitih regija te zaostalosti regija u najnepovoljnijem položaju, posebnu pozornost posvećuje ruralnim područjima, područjima zahvaćenima industrijskom tranzicijom i regijama koje su izložene ozbiljnim i trajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama;
4. Strateški program Europskog vijeća za razdoblje 2024. – 2029. u kojem se nastoji na sveobuhvatan način razmotriti demografske izazove i njihov učinak na konkurentnost, ljudski kapital i ravnopravnost; osigurati da europski gospodarski model i sustavi socijalne skrbi podržavaju uspješno dugovječno društvo; i ulagati u vještine, osposobljavanje i obrazovanje ljudi tijekom cijelog njihova života te poticati pravednu mobilnost talenata unutar Europske unije i izvan nje;
5. europski stup socijalnih prava i njegova načela te povezani akcijski plan Komisije u kojem se naglašava važnost povećanog sudjelovanja na tržištu rada za sve, uključujući starije osobe, osiguravanja jednakih mogućnosti, promicanja cjeloživotnog učenja, kvalitete rada i ravnoteže između poslovnog i privatnog života te poboljšanja socijalne uključenosti, uz istodobno sprečavanje siromaštva i osiguravanje primjerenih mirovina razmjernih prethodnim doprinosima za radnike i samozaposlene osobe kako bi se nadovezalo na postizanje glavnih i nacionalnih ciljeva EU-a za 2030. u pogledu zapošljavanja, vještina i smanjenja siromaštva;
6. Konvenciju UN-a o pravima osoba s invaliditetom, čije su stranke EU i države članice. Budući da se vjerojatnost invaliditeta povećava s dobi, od ključne je važnosti ukloniti prepreke društvenom i gospodarskom sudjelovanju za sve osobe sa smanjenom funkcionalnom sposobnošću, među ostalim osiguravanjem pristupačnosti i primjerenog smještaja, kako bi se smanjili isključenost, siromaštvo i razlike u zapošljavanju između starijih osoba i općeg stanovništva;

7. Direktivu Vijeća 2000/78/EZ kojom se utvrđuje opći okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju dobi te vjere ili uvjerenja, invaliditeta ili seksualne orijentacije, u području zapošljavanja i bavljenja zanimanjem, u cilju provedbe načela jednakog postupanja u državama članicama. U njoj se ističe i potreba za time da se posebna pozornost posveti pružanju potpore starijim radnicima kako bi se povećalo njihovo sudjelovanje u tržištu rada;
8. Direktivu Vijeća (EU) 2024/1499 kojom se utvrđuju standardi za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema svim osobama u pitanjima zapošljavanja i obavljanja zanimanja bez obzira na njihovu dob, kao i njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet ili seksualnu orijentaciju;
9. Odluku Vijeća² iz 2024. o smjernicama za politike zapošljavanja, posebno smjernice br. 6 i 8, u kojima su države članice pozvane da nastoje poboljšati ponudu radne snage i pristup zapošljavanju te cjeloživotno stjecanje vještina i kompetencija, među ostalim poboljšanjem uključivosti i razvoja ljudskog kapitala, poticanjem stjecanja vještina i kompetencija tijekom cijelog života, kao i da promiču jednake mogućnosti za sve, među ostalim podupiranjem mirovinskih reformi s pomoću politika kojima se promiče aktivno i zdravo starenje i produljuje radni vijek;
10. mišljenja Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora naslovljena *Starije osobe u radnom odnosu – sistemski čimbenici pri odabiru duljeg radnog vijeka*³, *Utjecaj demografije na socijalnu Europu*⁴, *Europska strategija za starije osobe*⁵ i *Promicanje europske međugeneracijske solidarnosti – osmišljavanje horizontalnog pristupa EU-a*⁶ u kojima se naglašava potreba za koordiniranim mjerama u različitim područjima javnih politika kojima se podupire zapošljavanje starijih osoba i važnost socijalnog dijaloga u tom području;

² Odluka Vijeća (EU) 2024/3134 od 2. prosinca 2024. o smjernicama za politike zapošljavanja država članica.

³ Mišljenje EGSO-a: *Starije osobe u radnom odnosu – sistemski čimbenici pri odabiru duljeg radnog vijeka* (SOC/817-EESC-2024), 26. veljače 2025.

⁴ Mišljenje EGSO-a: *Utjecaj demografije na socijalnu Europu*, SOC 796, 18. rujna 2024.

⁵ Mišljenje EGSO-a: *Europska strategija za starije osobe* (2023/C 349/06), 12. srpnja 2023.

⁶ Mišljenje EGSO-a: [Promicanje europske međugeneracijske solidarnosti – osmišljavanje horizontalnog pristupa EU-a](#) (SL C, C/2024/6869), 28. studenoga 2024.

11. komunikaciju Europske komisije naslovljenu *Unija ravnopravnosti: Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030.*⁷ u kojoj se navodi da posebnu pozornost treba posvetiti starijim osobama s invaliditetom kako bi se osiguralo njihovo sudjelovanje u društvu i na tržištu rada;
12. komunikaciju Europske komisije naslovljenu *Demografske promjene u Europi: paket instrumenata za djelovanje*⁸ i komunikaciju Komisije o *europskoj strategiji za skrb* u kojima se navodi da politike aktivnog starenja zajedno s dostojnim i prilagođenim radnim uvjetima, kao i rana intervencija, promicanje zdravlja i sprečavanje bolesti, mogu motivirati starije generacije da dobrovoljno produlje svoj radni vijek i dodatno doprinijeti duljem neovisnom, zdravom i aktivnom životu te odgoditi nastanak potreba za skrbi.⁹ Osim toga, dulji radni vijek ljudima može omogućiti da unaprijede svoje vještine na radnom mjestu i ostanu aktivni, što poslodavcima pomaže da zadrže zaposlenike, a istodobno promiče prijenose znanja u višegeneracijskoj radnoj snazi¹⁰;
13. Komisijin *Akcijski plan za rješavanje problema manjka radne snage i vještina u EU-u*¹¹, u kojem se naglašava potreba da starije osobe ostanu aktivne kako bi se doprinijelo rješavanju problema nedostatka radne snage i vještina;
14. zaključke Vijeća o manjku radne snage i vještina u EU-u, u kojima se ističe se važnost fleksibilnih radnih uvjeta, inkluzivnih mogućnosti zapošljavanja, pravednih radnih uvjeta te osposobljavanja i razvoja vještina kako bi se na održiv način zadržalo radnike i privuklo više ljudi na tržište rada te kako bi se osigurala bolja ravnoteža između obveza pružanja skrbi i plaćenog rada, posebno osiguravanjem pristupa kvalitetnoj skrbi, kao što su skrb za djecu i usluge skrbi za starije osobe, u cilju poticanja rodne ravnopravnosti i smanjenja nejednake raspodjele neplaćenog pružanja skrbi i rada u kućanstvu između žena i muškaraca.

⁷ Europska komisija, GU EMPL, 2021., <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3e1e2228-7c97-11eb-9ac9-01aa75ed71a1/language-en>.

⁸ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: „Demografske promjene u Europi: paket instrumenata za djelovanje”, COM(2023)577 final, Bruxelles, 11. listopada 2023.

⁹ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o europskoj strategiji za skrb, COM(2022) 440 final, Bruxelles, 7. rujna 2022.

¹⁰ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: „Demografske promjene u Europi: paket instrumenata za djelovanje”, COM/2023/577 final, str. 13.

¹¹ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija naslovljena Manjak radne snage i vještina u EU-u: akcijski plan, COM(2024) 131 final, Bruxelles, 20. ožujka 2024.

U njima se nadalje naglašava da bi trebalo razviti ciljne mjere za potporu radnicima i poziva države članice da dodatno istraže i odgovore na posebne potrebe starijih radnika kako bi se smanjile prepreke zapošljavanju s kojima se oni suočavaju i kako bi im se omogućilo da dulje i u dobrom zdravlju ostanu na tržištu rada ili da se vrate na posao¹²;

15. Komisijinu *Zelenu knjigu o starenju* u kojoj se, među ostalim, navodi da se uspješno društvo koje stari temelji na zdravom i aktivnom starenju, dostupnosti visokvalitetne zdravstvene skrbi i usluga dugotrajne skrbi, kao i na cjeloživotnom učenju¹³, i u kojoj se napominje da iako je nadležnost za suočavanje s posljedicama starenja uglavnom u rukama država članica, EU je u idealnom položaju za utvrđivanje i analizu ključnih pitanja i kretanja, olakšavanje razmjene najboljih praksi i pružanje potpore djelovanjima u području starenja na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Ta zelena knjiga može pomoći državama članicama i regijama da osmisle vlastite, prilagođene odgovore politike na starenje;
16. izvješće Europske komisije i Odbora za socijalnu zaštitu o primjerenosti mirovina za 2024.¹⁴, u kojem se navodi da su uključiva i stabilna tržišta rada ključna za održavanje primjerenih mirovina u društvu koje stari i u kojem se poziva na ulaganje daljnjih napora kako bi se osigurala pravedna mirovinska sigurnost za sve, uključujući politike za ublažavanje učinka obveza u pogledu skrbi, te kako bi se promicao dulji radni vijek, među ostalim pozitivnim poticajima i fleksibilnim mogućnostima umirovljenja, uz istodobno smanjenje rodni razlika u mirovinama, i u kojem se pokazuje da su primjerenost mirovina i fiskalna održivost neodvojivo povezani ciljevi koji zahtijevaju integrirani odgovor na izazov starenja;

¹² Zaključci Vijeća o manjku radne snage i vještina u EU-u: mobilizacija neiskorištenog radnog potencijala u Europskoj uniji, koje je Vijeće (EPSCO) usvojilo 2. prosinca 2024.

¹³ Zelena knjiga o starenju, „Poticanje međugeneracijske solidarnosti i odgovornosti”, Europska komisija, COM(2021) 50 final, Bruxelles, 27. siječnja 2021.

¹⁴ Izvješće o primjerenosti mirovina za 2024. - Trenutačna i buduća primjerenost dohotka u starijoj dobi u EU-u. Svezak I., Ured za publikacije Europske unije, 2024., <https://data.europa.eu/doi/10.2767/909323>, str 12–13. Zaključci Vijeća od 20. lipnja 2024. o primjerenosti mirovina (11398/24)

17. zaključni dokument Skupine na visokoj razini za nediskriminaciju, ravnopravnost i raznolikost naslovljen *Dobna ravnopravnost i nediskriminacija na temelju dobi*¹⁵, u kojem se razmatra utjecaj diskriminacije na temelju dobi i diskriminirajući stav prema starijim osobama i u kojem su navedeni relevantni pravni i politički okviri uz predstavljanje konkretnih izazova i odgovora politike provedenih na europskoj i nacionalnoj razini;
18. strateški okvir EU-a za zdravlje i sigurnost na radu za razdoblje 2021. – 2027.¹⁶, kojim se predviđa da je, s obzirom na to da radnici stare, potrebno prilagoditi radno okruženje i zadaće njihovim posebnim potrebama i svesti rizike na najmanju moguću mjeru.

UZIMAJUĆI U OBZIR SLJEDEĆE:

19. Demografsko starenje jedan je od strukturnih izazova za konkurentnost i rast s kojima se suočavaju države članice. Prema podacima Eurostata, osobe u dobi od 65 godina ili više 2024. činile su 21,6 % stanovništva EU-a, a taj bi se udio do 2060. trebao povećati na 30 %. U istom razdoblju udio osoba u dobi od 15 do 64 godine trebao bi se smanjiti sa 63,8 % na 56,6 %.¹⁷ Od 2002. do 2023. prosječna dob stanovništva povećala se s 39 godina na 44,5 godina, a do 2060. dosegnut će 48,8 godina.¹⁸ Udio radno sposobnog stanovništva EU-a smanjuje se, dok je udio umirovljenika u porastu, zbog čega se predviđa stalan rast udjela ovisnosti s 33,9 % u 2024. na 59,7 % u 2100.¹⁹ U 27 država članica EU-a 2022. udio osoba s invaliditetom među osobama u dobi od 16 do 64 godine iznosio je 18,7 %, a među osobama u dobi od 65 i više godina 52,2 %. Oblikovatelji politika stoga se suočavaju s novim izazovima u pogledu životnih i radnih uvjeta, socijalne zaštite i pristupa uslugama skrbi.

¹⁵ *Dobna ravnopravnost i nediskriminacija na temelju dobi*, zaključni dokument Skupine na visokoj razini za nediskriminaciju, ravnopravnost i raznolikost, Europska komisija, 1. prosinca 2024., [Mreža stručnjaka u području suzbijanja diskriminacije – Europska komisija](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/tackling-discrimination/network-experts-field-anti-discrimination_en), https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/tackling-discrimination/network-experts-field-anti-discrimination_en.

¹⁶ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Europskom Vijeću, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: Strateški okvir EU-a za zdravlje i sigurnost na radu za razdoblje 2021. – 2027. Sigurnost i zdravlje na radu u svijetu rada koji se mijenja, COM/2021 323 final, Bruxelles, 28. lipnja 2021.

¹⁷ Eurostat: demo_pjans, proj_23np (podaci preuzeti 17. veljače 2025.).

¹⁸ Eurostat: proj_23ndbi (podaci preuzeti 17. veljače 2025.).

¹⁹ *Population Structure and Ageing: Statistics Explained* („Struktura i starenje stanovništva. Objašnjenje statističkih podataka”), Eurostat, veljača 2025., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing.

Za promicanje mogućnosti za gospodarsku aktivnost starijih osoba potreban je nov način razmišljanja na razini poduzeća, regionalnoj i sektorskoj razini, razini država članica i razini EU-a. Potrebni su inovativni pristupi radnim uvjetima i karijerama kojima se starijim osobama omogućuje da očuvaju svoje fizičko i mentalno zdravlje, uz istodoban razvoj vještina, motivaciju i produktivnosti, tijekom cijelog produljenog radnog vijeka.²⁰ Inovativni pristupi potrebni su i za prilagodljiva i pristupačna radna mjesta za starije radnike;

20. činjenica da više ljudi nego ikad prije živi dulje i zdravije znači da bi sudjelovanjem u društvenim aktivnostima mogli ostati gospodarski i društveno aktivni nakon umirovljenja. Te nove okolnosti mijenjaju naše shvaćanje dugovječnosti i ukazuju na važan doprinos starijih osoba društvu i gospodarstvu putem proširene gospodarske aktivnosti, društvenog sudjelovanja i volontiranja, međugeneracijskog učenja i kohezije;²¹
21. činjenicu da razlika u mirovinama muškaraca i žena dovodi do toga da žene u starijoj dobi imaju manju financijsku sigurnost od muškaraca. Vjerojatnije je da će žene imati niži dohodak od muškaraca, jer češće rade u slabije plaćenim sektorima i na slabije plaćenim radnim mjestima, te da će prilagoditi svoje radne obrasce kako bi tijekom cijelog života preuzimale obveze u pogledu skrbi jer obavljaju većinu neplaćenog rada povezanog s pružanjem skrbi i kućanskim poslovima. Stoga je vjerojatnije da će žene češće biti nezakonito ili čak neformalno zaposlene nego muškarci. Zbog svih tih čimbenika, u kombinaciji s produljenim prekidima u zapošljavanju, nižim plaćama i kraćim karijerama, žene imaju manje mirovinske doprinose i stečene beneficije. Međutim, postoje primjeri poput samozapošljavanja, koje je češće među muškarcima i koje može biti povezano sa zahtjevnijim pristupom mirovini nego što je to slučaj s radnicima u tradicionalnim radnim odnosima.²² Politike usmjerene na uklanjanje sistemskih razloga zbog kojih dolazi do razlika u plaćama žena i muškaraca, na pružanje boljih gospodarskih mogućnosti tijekom cijelog života i na poboljšanje pristupa socijalnoj zaštiti i uslugama skrbi mogu pomoći u nalaženju odgovora na taj izazov. Dobrovoljna proširenja gospodarske aktivnosti mogu osigurati dodatne prihode starijim osobama;

²⁰ Eiffe, F.F. i dr. (2024.), „Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms” („Zadržavanje starijih radnika na tržištu rada: politike, prakse i mehanizmi”), radni dokument Eurofounda WPEF24030, 2024., <https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-02/wpef24030.pdf>.

²¹ Zelena knjiga o starenju, „Poticanje međugeneracijske solidarnosti i odgovornosti”, Europska komisija, COM(2021) 50 final, Bruxelles, 27. siječnja 2021.

²² Europska komisija, Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje i Odbor za socijalnu zaštitu, *Izvešće o primjerenosti mirovina za 2024. Trenutačna i buduća primjerenost dohotka u starijoj dobi u EU-u. Svezak II.*, Ured za publikacije Europske unije, 2024., str. 240., <https://data.europa.eu/doi/10.2767/550848>.

22. činjenicu da pripadnici tzv. sendvič generacije²³, tj. osobe koje istodobno skrbe za djecu i starije članove obitelji, mogu biti izloženi fizičkom i mentalnom stresu koji bi mogao rezultirati u neispunjenom gospodarskom i društvenom potencijalu, kao i u smanjenju kvalitete skrbi koju mogu pružiti. Pristup kvalitetnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, plaćenom roditeljskom dopustu i kvalitetnim uslugama dugotrajne skrbi ključni su za promicanje rodne ravnopravnosti, gospodarske aktivnosti i ravnoteže između poslovnog i privatnog života. Budući da aktivno i zdravo starenje smanjuje potrebu starijih osoba za skrbi, promicanje takvog starenja ima pozitivan sinergijski učinak na fizičku i mentalnu dobrobit i starijih generacija i tzv. sendvič generacije;
23. uspješne mjere za dobrovoljno proširenje gospodarske aktivnosti starijih radnika temelje se na njihovu zdravstvenom stanju koje je povezano s načinom života i društveno-gospodarskim uvjetima, kao i s kvalitetom rada i radnim okruženjem, posebno izloženosti fizičkim i mentalnim naporima na različitim radnim mjestima. Za optimizaciju zdravstvenih uvjeta starijih osoba potrebna je kontinuirana i sveobuhvatna preventivna i kurativna zdravstvena skrb prilagođena posebnim potrebama i zdravstvenim problemima žena i muškaraca, zajedno s prikladnim mjerama potpore te zaštite zdravlja i sigurnosti na radu;
24. činjenicu da je zbog sve većeg udjela starijih osoba u stanovništvu, u digitalnom svijetu koji se brzo razvija, potrebni su novi pristupi u području zapošljavanja i socijalne politike. Promjene u strukturi obitelji i razvoj digitalnih medija, uključujući društvene medije i nove načine komunikacije na daljinu, kao i rad na daljinu, mogu doprinijeti sve većem osjećaju izolacije i usamljenosti, iako digitalizacija može također doprinijeti boljoj povezanosti. Kad je riječ o starijoj generaciji, te promjene mogu dovesti do bržeg gubitka zdravlja i neovisnosti²⁴, nedostatka potpore za potrebe skrbi te povećanja siromaštva i socijalne isključenosti²⁵. Sva ta pitanja trebaju odgovarajući odgovor politike;

²³ Zaključci Vijeća od 2. prosinca 2024. o osiguravanju ravnoteže između poslovnog i privatnog života i rodne ravnopravnosti za sve generacije u kontekstu demografskih izazova (16065/24), str. 10.

²⁴ Sylke, V. i dr. (2024.), „Loneliness in Europe: Determinants, Risks and Interventions” („Usamljenost u Europi: odrednice, rizici i intervencije”), Population Economics, Cham, Springer. ISSN 1431-6978, <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-66582-0>

²⁵ Mahoney, J. i dr. (2024.), „Measuring social connectedness in OECD countries: A scoping review” („Mjerenje socijalne kohezije u zemljama OECD-a: sažeti pregled”), OECD Papers on Well-being and Inequalities (Dokumenti OECD-a o dobrobiti i nejednakostima), br. 28, OECD Publishing, Pariz, <https://doi.org/10.1787/f758bd20-en>.

25. aktivne politike tržišta rada u skladu s nedavno predloženom sveobuhvatnom strategijom *Unija vještina*²⁶ i *Akcijskim planom za rješavanje problema manjka radne snage i vještina u EU-u*²⁷ trebale bi doprinijeti poboljšanju zadržavanja i integracije na tržištu rada, kao i olakšavanju prijelaza s jednog radnog mjesta na drugo kako bi se osiguralo da se potencijal, iskustvo i znanje radno sposobnog stanovništva, uključujući starije radnike, u potpunosti iskoriste. Osim toga, poboljšanje pristupa prilagođenom usavršavanju i prekvalifikaciji, priznavanje vještina i kvalitetna radna mjesta te fleksibilniji i prilagođeniji aranžmani na radnom mjestu mogu pozitivno utjecati na odluke starijih osoba da ostanu gospodarski aktivne. U tom bi pogledu trebalo poštovati ulogu i autonomiju socijalnih partnera;
26. činjenicu da se Europska komisija obvezala da će izraditi *strategiju za međugeneracijsku pravednost* kako bi se *utvrdilo na koji način se može ojačati komunikacija između generacija i osigurati poštovanje interesa sadašnjih i budućih generacija prilikom oblikovanja politika i zakonodavstva*²⁸;
27. trebalo bi posebno cijeniti doprinos starijih osoba na radnom mjestu, jer se tako uzajamnim učenjem, razmjenom znanja i raznolikim pristupima mogu poticati dinamičnost, inovacije i međugeneracijska suradnja, u obiteljima u kojima bi starije osobe mogle dobrovoljno pružati neformalnu dugotrajnu skrb koja nadopunjuje usluge formalne skrbi i pomoći mladim roditeljima kad je riječ o obvezama skrbi te u društvu i lokalnim zajednicama, u kojima starije osobe mogu premostiti generacijske podjele prenoseći kulturu, vrijednosti i društvene norme mladim naraštajima, potičući suosjećanje i uzajamno razumijevanje te promičući povezanije i uključivije društvo;

²⁶ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: *Unija vještina*, COM(2025) 90 final, Bruxelles, 5. ožujka 2025.

²⁷ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: *Manjak radne snage i vještina u EU-u: akcijski plan*, COM(2024) 131 final, Bruxelles, 20. ožujka 2024.

²⁸ Mandatno pismo predsjednice Europske komisije Ursule von der Leyen povjereniku za međugeneracijsku pravednost, mlade, kulturu i sport Glennu Micaleffu, Bruxelles, 1. prosinca 2024.

28. činjenicu da je ishod rasprava pokrenutih u okviru poljskog predsjedanja na raznim forumima (ministarska konferencija u Gdanjsku, Vijeće EPSCO, neformalni sastanak Odbora za socijalnu zaštitu) pokazao da se sveobuhvatnim paketom politika najdjelotvornije odgovara na izazove povezane s oslobađanjem gospodarskog potencijala starijih osoba. Taj bi paket trebao uključivati posebne politike i uzeti u obzir nacionalni kontekst. Među ključnim područjima mogu biti poticanje dobrovoljnog produljenja profesionalne aktivnosti, promicanje fleksibilnih radnih uvjeta i prilagođavanje radnih mjesta i radnih uvjeta, antidiskriminacijska politika, ciljano i uključivo osposobljavanje, preventivne zdravstvene politike, ciljane potpora javnih službi za zapošljavanje, aktivnosti socijalnih partnera, politike i prakse poduzeća, poboljšanje pristupa skrbi i uslugama dugotrajne skrbi te postupanje povezano s dobi i preventivno zdravstveno upravljanje na radnom mjestu. Osim toga, potrebno je promijeniti način razmišljanja kako bi se u društvu potaknulo prepoznavanje vrijednih doprinosa starijih osoba gospodarskoj aktivnosti;
29. nadležnosti država članica i Unije na temelju glava IX. i X. UFEU-a, kao i načela supsidijarnosti i proporcionalnosti te aktualni rad na preispitivanju Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava u 2025.²⁹

POZIVA DRŽAVE ČLANICE I EUROPSKI KOMISIJU da u skladu sa svojim nadležnostima:

30. u predstojećem novom akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava razmotre kako učinkovito promicati politike aktivnog starenja kojima se starije Europljane potiče da dobrovoljno produlje svoj radni vijek te kako promicati mogućnosti za gospodarski rast i otvaranje radnih mjesta koji proizlaze iz razvoja tzv. srebrnog gospodarstva (gospodarstva povezanog sa starijim osobama). To bi moglo doprinijeti poboljšanju učinkovitosti i održivosti javnih financija, rješavanju problema nedostatka radne snage i jačanju konkurentnosti EU-a, osiguravanju primjerenosti socijalne zaštite, kao i promicanju međugeneracijske pravednosti i solidarnosti;

²⁹ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava, Europska komisija, Bruxelles, 4. ožujka 2021., COM(2021) 102 (final), str. 41.

31. osvještavanjem o važnosti i dodanoj vrijednosti aktivnog sudjelovanja starijih osoba u gospodarskom i obiteljskom životu te životu zajednice suzbijaju dobnu diskriminaciju i negativne stereotipe u svim područjima društva u pogledu starijih osoba općenito, a posebno starijih radnika. To podrazumijeva i poticanje pozitivnih predodžbi među starijim osobama o njihovoj ulozi u gospodarstvu i društvu, s posebnim naglaskom na koristima od produljenja njihova radnog vijeka i sudjelovanje u inicijativama zajednice. Na to usmjerenim mjerama politike trebalo bi uzeti u obzir heterogenost starijih osoba kao skupine;
32. odgovore na izazove s kojima se suočavaju starije žene i promiču politike kojima se osiguravaju mogućnosti i potpora za njihovo aktivno sudjelovanje u radnoj snazi, napredovanje u karijeri, cjeloživotna zarada i dohodak u mirovini. U politikama bi se posebno trebalo voditi računa o nerazmjernom udjelu u obvezama skrbi koje snose žene i poticati jednaku podjelu obveza skrbi između žena i muškaraca;
33. pojačaju napore za promicanje zdravog i aktivnog starenja, uzimajući u obzir učinak zdravog načina života, aktivnosti koje nisu povezane s poslom i društvenih veza na održavanje autonomije, dobrobiti i dostojanstvenog života u starijoj dobi. Prevencija bi se trebala primjenjivati što je prije moguće i tijekom cijelog procesa starenja, posebno povezivanjem s osobama u najranjivijim uvjetima i situacijama;
34. u predstojećim zajedničkim izvješćima o zapošljavanju i drugim relevantnim dokumentima istaknu politike usmjerene na to da se starije osobe potiče da prošire svoju profesionalnu i gospodarsku aktivnost.

POZIVA DRŽAVE ČLANICE da:

35. uzmu u obzir važnost održavanja i proširenja dobrovoljne gospodarske aktivnosti starijih osoba i, prema potrebi, razmotre usvajanje posebnih ciljeva gospodarske aktivnosti za starije osobe, uzimajući u obzir njihove relativne početne točke i nacionalne okolnosti;
36. promiču dugotrajan dobrovoljni gospodarski i socijalni angažman starijih osoba putem socijalnog dijaloga i sveobuhvatnog paketa politika čime se objedinjuju mjere u ključnim područjima politika, uključujući socijalno sudjelovanje, zapošljavanje, zdravlje i sigurnost na radu, vještine, radne uvjete, ravnotežu između poslovnog i privatnog života, jednake mogućnosti, cjeloživotno učenje i osposobljavanje, poduzetništvo, digitalne tehnologije i tehnologije koje se temelje na umjetnoj inteligenciji, zdravstvenu i dugotrajnu skrb te socijalnu zaštitu. Nadalje, države članice potiču se da osmisle relevantne politike posebno uzimajući u obzir specifične potrebe starijih osoba, među ostalim osoba s invaliditetom, te da osiguraju pristupačnost u pogledu mentalnih, intelektualnih (uključujući kognitivne ili osjetilne), fizičkih i organizacijskih aspekata. Trebalo bi voditi računa o pojedinačnim okolnostima kako bi se sustavom poticaja za dobrovoljno produljenje radnog vijeka uzele u obzir različite potrebe, želje i sposobnosti starijih osoba, uključujući pripadnike različitih skupina zanimanja, uz posvećivanje posebne pozornosti fizičkim radnicima i onima koji rade u napornim ili na drugi način zahtjevnim uvjetima ili u sektorima koji su u opadanju i preobrazbi;
37. promiču digitalnu pismenost, vještine i uključenost te osiguraju da svi građani imaju koristi od digitalne transformacije, s posebnim naglaskom na potrebama starijih osoba. Pristup usmjeren na građane, u smislu dizajna prilagođenog korisnicima i bez prepreka koji odgovara potrebama starijih osoba, ključan je za borbu protiv digitalne isključenosti, smanjenje digitalnog jaza i borbu protiv problema slabe digitalne upotrebe među potencijalnim korisnicima, posebno starijim osobama;

38. integriraju, ako je to moguće, pružanje usluga potpore na svim razinama i u svim sektorima državne uprave i lokalnih tijela, kao i među socijalnim partnerima i drugim relevantnim nevladinim tijelima, uz istodobno jačanje javno-privatne suradnje kako bi to učinkovito koristilo starijim osobama u smislu potreba, pravodobnosti, besprijekornosti i selektivnosti. Oblikuju dijalog s dionicima o sveobuhvatnom paketu politika i integriranoj provedbi uspostavom bliskih partnerstava sa sindikatima, poslodavcima, poduzećima i relevantnim organizacijama civilnog društva u svakoj fazi izrade, donošenja i provedbe politika;
39. u suradnji sa socijalnim partnerima, promiču upravljanje ljudskim resursima kojima se uzima u obzir starosna dob u odnosu na poslodavce i radnike, njihovim osvješćivanjem o prednostima cjeloživotnog pristupa zapošljavanju, osposobljavanju, zadržavanju i reintegraciji radnika te najboljem mogućem iskorištavanju potencijala starijih osoba, među ostalim tako što ih se potiče da svoje stručno i poduzetničko znanje prenesu mlađim naraštajima. Potaknu poslodavce da iskoriste potencijal starijih osoba koje traže posao i neaktivnih osoba. Trebalo bi uvidjeti da je ulaganje u usavršavanje i prekvalifikaciju, prilagodbe na radnom mjestu te zdravlje i sigurnost na radu prilagođeno potrebama starijih radnika i izvedivo i korisno;
40. u suradnji sa socijalnim partnerima pojačaju napore za uvođenje rješenja kojima se starije osobe potiče da dobrovoljno ostanu na tržištu rada, među ostalim i nakon što dosegnu dob za umirovljenje, u skladu s relevantnim preporukama za pojedinu zemlju u okviru europskog semestra, prema potrebi odvrćanjem od prijevremenog umirovljenja, provedbom djelotvornih poticaja za dobrovoljni dulji radni vijek, davanjem mogućnosti ljudima da kombiniraju mirovinske naknade s prihodima od rada te promicanjem fleksibilnih načina umirovljenja;

41. promiču razmjenu najboljih praksi, među ostalim u okviru Skupine na visokoj razini za nediskriminaciju, jednakost i raznolikost, kako bi se potaknule djelotvornije nacionalne mjere, uključujući strategije i akcijske planove za odgovor na ključne izazove u pogledu dobne ravnopravnosti;
42. u skladu s nacionalnim administrativnim praksama poduzimaju odgovarajuće korake za unaprjeđivanje prikupljanja podataka o ravnopravnosti, uključujući podatke razvrstane prema spolu i dobi, kako bi se bolje utvrdile neravnopravnost i diskriminacija povezani s dobi i odgovorilo na njih.

POZIVA ODBOR ZA ZAPOŠLJAVANJE I ODBOR ZA SOCIJALNU ZAŠTITU DA:

43. oslanjajući se na svoje bogato iskustvo u tom području, podupiru razmjenu najboljih praksi u smislu uvažavanja i iskorištavanja gospodarskog i socijalnog potencijala starijih osoba te razmotre odgovarajuće rezultate u okviru svojih postojećih rasprava, izvješćivanja i uzajamnog učenja.

POZIVA EUROPSKU KOMISIJU da:

44. uzme u obzir gospodarski i socijalni potencijal starijih osoba, s naglaskom na strateškim perspektivama kao što su očekivani životni vijek, socioekonomski čimbenici neravnopavnosti, uključujući razlike u mirovinama, zdravstvene uvjete, nove poticajne i pristupačne tehnologije te promjene na tržištu rada. Time bi se trebala razmotriti i predodžba društva koje stari, s naglaskom ne samo na troškove i izazove, već i na moguće koristi;
45. osigura oblike razmjene informacija i mogućnosti učenja o praksama koje bi mogle omogućiti starijim osobama da ostanu na tržištu rada, promicati radnu snagu koja prihvaća i starije, poticati poduzetništvo, uključujući socijalno poduzetništvo, i poticati rad nakon dobi za umirovljenje, kao i aktivnosti usmjerene na poticanje društvene aktivnosti i suzbijanje usamljenosti, kao elemente kojima se podupire aktivno i zdravo starenje i pristup visokokvalitetnim uslugama dugotrajne skrbi;

46. suzbija stereotipe i promiče pozitivnu sliku dugovječnosti u svojim relevantnim kampanjama osvješćivanja. Potiče građane EU-a da se pripreme za dugovječnost stjecanjem znanja o dugovječnosti kako bi im se pomoglo da pripreme svoju budućnost;
47. potiče mjere i podiže svijest o zdravom i aktivnom starenju, ne samo među starijim osobama, nego i u cijelom društvu, o kvalitetnim radnim mjestima, pravednim i pristojnim radnim uvjetima tijekom radnog vijeka ljudi, uključujući učinak zdravog načina života, o ravnoteži između poslovnog i privatnog života žena i muškaraca, aktivnostima koje nisu povezane s poslom i društvenim vezama na održavanje samostalnog i dostojanstvenog života u starijoj dobi, uzimajući u obzir različite aspekte života, borbu protiv dobne diskriminacije, uključujući sve diskriminacije starijih osoba u pristupu njihovim pravima i osiguravanju potpunog sudjelovanja u društvenom, kulturnom, političkom i gospodarskom životu;
48. osigura da se u predstojećem sveobuhvatnom radu na *strategiji za međugeneracijsku pravednost* posebna pozornost posveti i potrebama i interesima starijih naraštaja, posebno u pogledu gospodarske i socijalne aktivacije starijih osoba, te da razmotri moguće inicijative posvećene starijim Europljanima, čime bi se omogućilo njihovo potpuno sudjelovanje u društvu i gospodarstvu te potaknula veća solidarnost i angažman;
49. podržava dostatno financiranje EU-a, u okviru postojećih financijskih sredstava VFO-a, kako bi se starijim osobama omogućilo da razviju vještine zahvaljujući kojima se mogu prilagoditi modernim tržištima rada i tehnološkim promjenama te potaknulo otvaranje radnih mjesta prilagođenih i pristupačnih starijim osobama i radna snaga koja prihvaća starije, a istodobno provodile inicijative kojima im se omogućuje da doprinose gospodarstvu i društvu;
50. nastavi pratiti i podržavati učinkovitu provedbu relevantnog prava EU-a te dalje radi na poboljšanju zakonodavstva za suzbijanje diskriminacije, među ostalim u pogledu diskriminacije starijih osoba i osoba s invaliditetom.

Referentni dokumenti

Zakonodavstvo EU-a

Uredba (EU) 2024/1263 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2024. o djelotvornoj koordinaciji ekonomskih politika i multilateralnom proračunskom nadzoru te stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1466/97

Direktiva Vijeća (EU) 2024/1499 od 7. svibnja 2024. o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo, jednakog postupanja u pitanjima zapošljavanja i rada prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju, jednakog postupanja prema ženama i muškarcima u pitanjima socijalne sigurnosti te u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, te o izmjeni direktiva 2000/43/EZ i 2004/113/EZ

Direktiva (EU) 2019/882 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o zahtjevima za pristupačnost proizvoda i usluga

Direktiva (EU) 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU

Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja

Odluka Vijeća (EU) 2024/3134 od 2. prosinca 2024. o smjernicama za politike zapošljavanja država članica.

Europsko Vijeće

Strateški program za razdoblje 2024. – 2029., Prilog I. Zaključcima Europskog vijeća od 27. lipnja 2024. (EUCO 15/24)

Vijeće

Preporuka Vijeća od 8. prosinca 2022. o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi (2022/C 476/01)

Zaključci Vijeća od 2. prosinca 2024. naslovljeni „O manjku radne snage i vještina u EU-u: mobilizacija neiskorištenog radnog potencijala u Europskoj uniji” (ST 16556/24)

Zaključci Vijeća od 2. prosinca 2024. o osiguravanju ravnoteže između poslovnog i privatnog života i rodne ravnopravnosti za sve generacije u kontekstu demografskih izazova (16065/24)

Zaključci Vijeća od 20. lipnja 2024. o primjerenosti mirovina (1398/24)

Zaključci Vijeća od 14. svibnja 2024. o izazovima u pogledu fiskalne održivosti koji proizlaze iz starenja stanovništva (9160/24)

Zaključci Vijeća od 12. ožujka 2021. o uključivanju starenja u javne politike (6976/21)

Zaključci Vijeća od 12. listopada 2020. o ljudskim pravima, sudjelovanju i dobrobiti starijih osoba u dobu digitalizacije (11717/2/20 REV 2)

Europska komisija

Plan za prava žena (referentna oznaka Komisije COM (2025) 97 final)

Unija vještina (referentna oznaka Komisije: COM (2025) 90 final)

Manjak radne snage i vještina u EU-u: akcijski plan (referentna oznaka Komisije: COM (2024) 131 final)

Demografske promjene u Europi: paket instrumenata za djelovanje (referentna oznaka Komisije: COM (2023) 577 final)

Iskorištavanje talenta u europskim regijama (referentna oznaka Komisije:
COM (2023) 32 final)

Europska strategija za skrb (referentna oznaka Komisije: COM (2022) 440 final)

Strateški okvir EU-a za zdravlje i sigurnost na radu za razdoblje 2021. – 2027.

Sigurnost i zdravlje na radu u svijetu rada koji se mijenja (referentna oznaka Komisije:
COM(2021) 323 final)

Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava (referentna oznaka Komisije:
COM (2021) 102 final)

Unija ravnopravnosti – Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030.
(referentna oznaka Komisije: COM (2021) 101 final)

Zelena knjiga o starenju, „Poticanje međugeneracijske solidarnosti i odgovornosti”
(referentna oznaka Komisije: COM (2021) 50 final)

Mandatno pismo predsjednice Europske komisije Ursule von der Leyen povjereniku za
međugeneracijsku pravednost, mlade, kulturu i sport Glennu Micaloffu, Bruxelles,
1. prosinca 2024.

Europski parlament

Rezolucija Europskog parlamenta od 7. srpnja 2021. o starenju Starog kontinenta –
mogućnosti i izazovi povezani s politikom starenja poslije 2022. (2022/C 99/13)

Rezolucija Europskog parlamenta od 19. siječnja 2017. o europskom stupu socijalnih prava
(2018/C 242/05)

Rezolucija Europskog parlamenta od 16. veljače 2011. naslovljena „Prema primjerenim,
održivim i sigurnim europskim mirovinskim sustavima” (2012/C 188 E/03)

Europski gospodarski i socijalni odbor

Mišljenje EGSO-a: Starije osobe u radnom odnosu – sistemski čimbenici pri odabiru duljeg radnog vijeka (SOC/817 EESC 2024), 26. veljače 2025.

Mišljenje EGSO-a: Promicanje europske međugeneracijske solidarnosti – osmišljavanje horizontalnog pristupa EU-a, (SL C, C/2024/6869), 28. studenoga 2024.

Mišljenje EGSO-a: Utjecaj demografije na socijalnu Europu, SOC 796, 18. rujna 2024.

Mišljenje EGSO-a: Europska strategija za starije osobe (2023/C 349/06), 12. srpnja 2023.

Mišljenje EGSO-a: Bijela knjiga – Program za primjerene, sigurne i održive mirovine (2012/C 299/21), 12. srpnja 2012.

i)

Ujedinjeni narodi

Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom donesena 13. prosinca 2006.

Rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda od 25. rujna 2015. „Promijeniti svijet: program održivog razvoja do 2030.”, (A/RES/70/1)

Rezolucija UN-a 1: Politička deklaracija i Madridski međunarodni akcijski plan o starenju, 2002., (A/CONF.197/9)

Preporuka Međunarodne organizacije rada o starijim radnicima, 1980. (br. 162), Ženeva, 66. sjednica MOR-a (23. lipnja 1980.)

Ostalo (izvješća, radni dokumenti)

Europska komisija, Glavna uprava za pravosuđe i zaštitu potrošača, Zaključni dokument

Skupine na visokoj razini za nediskriminaciju, jednakost i raznolikost, Dobna ravnopravnost i nediskriminacija na temelju dobi, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

Europska komisija, Glavna uprava za pravosuđe i zaštitu potrošača (DG JUST), Izvješće o rodnoj ravnopravnosti u EU-u za 2025., 7. ožujka 2025., Ured za publikacije Europske unije, 2025.

Europska komisija, Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje i Odbor za socijalnu zaštitu, Izvješće o primjerenosti mirovina za 2024. – Trenutačna i buduća primjerenost dohotka u starijoj dobi u EU-u, svezak I., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

Europska komisija, Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje i Odbor za socijalnu zaštitu, Godišnje izvješće Odbora za socijalnu zaštitu za 2024., Preispitivanje instrumenta za praćenje uspješnosti socijalne zaštite (SPPM) i kretanja u politikama socijalne zaštite – ključni socijalni izazovi i ključne poruke, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

Europska komisija, Glavno tajništvo, Utjecaj demografskih promjena – u promjenjivom okruženju, Ured za publikacije Europske unije, 2023.

„Population Structure and Ageing: Statistics Explained” (Struktura i starenje stanovništva. Objašnjenje statističkih podataka), Eurostat, veljača 2025.,
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing

Eiffe, F.F. et al. (2024.), „Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms” (Zadržavanje starijih radnika na tržištu rada: politike, prakse i mehanizmi), radni dokument Eurofounda WPEF24030,
<https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-02/wpef24030.pdf>

Mahoney, J. et al. (2024.), „Measuring social connectedness in OECD countries: A scoping review” (Mjerenje socijalne kohezije u zemljama OECD-a: sažeti pregled), OECD Papers on Well-being and Inequalities (Dokumenti OECD-a o dobrobiti i nejednakostima), br. 28, OECD Publishing, Pariz, <https://doi.org/10.1787/f758bd20-en>

Sylke, V. et al. (2024.), „Loneliness in Europe: Determinants, Risks and Interventions” („Usamljenost u Europi: odrednice, rizici i intervencije”), Population Economics, Cham, Springer. ISSN 1431-6978, <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-66582-0>

„Barometer 2023: Empowering older people in the labour market for sustainable and quality working lives” (Barometar 2023.: motiviranje starijih osoba na tržištu rada za održiv i kvalitetan radni život), platforma AGE, 2023., https://www.age-platform.eu/content/uploads/2023/11/AGE-Barometer-2023_vf_EN.pdf

„Ageing with social rights – AGE Platform Europe’s contribution to the consultation on reinforcing social Europe” (Starenje sa socijalnim pravima – doprinos platforme AGE Europe savjetovanju o jačanju socijalne Europe), platforma AGE, studeni 2020., <https://www.age-platform.eu/ageing-with-social-rights-age-contribution-to-the-consultation-on-social-europe/>

„International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)” (Međunarodna enciklopedija društvenih znanosti i znanosti o ponašanju, drugo izdanje), 2015., <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780080970868340417>
